

Tarih Öğretmenlerinin Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile İlgili Konuların Öğretilme Düzeyine İlişkin Görüşleri*

Refik Turan**

Makale Geliş Tarihi: 07/11/2019

Makale Kabul Tarihi: 03/01/2020

DOI: 10.35675/befdergi.644044

Öz

Lise tarih öğretmenlerinin Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların öğretilme düzeyine ilişkin görüşlerinin incelendiği nicel ve nitel yöntemlerden oluşan karma araştırma deseninin kullanıldığı bu çalışmada liselerde Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların öğretilme düzeyi ile bu durumu etkileyen faktörler öğretmen görüşleri doğrultusunda tanımlanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçları tarih öğretmenlerinin lise tarih öğretiminde Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryanilerle ilgili konuların istenilen düzeyde öğretilmediğini düşündüklerini ortaya koymaktadır. Yine Ermeni sorunu, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile konular arasında en yüksek düzeyde öğretilen konuların Ermeni sorunu ile ilgili konular olduğu, bunu Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların izlediği anlaşılmaktadır. Tarih öğretmenlerine göre bu konuların yeterli düzeyde öğretilmemesi ders kitapları, öğretim programı ve ders saati süreleri gibi etkenlerden kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ermeni sorunu, Yunan, Pontus, Süryani, tarih eğitimi

History Teachers' Views on the Level of Teaching of Armenian, Greek-Pontus and Syriac Subjects

Abstract

In this study, a mixed research pattern consisting of quantitative and qualitative methods was used to examine the views of high school history teachers on the level of teaching of Armenian, Greek-Pontus and Syriac subjects. In the study, the level of teaching of Armenian, Greek-Pontus and Syriac subjects in high schools and the factors affecting this situation were tried to be defined according to teacher opinions. The results of the research reveal that history teachers thought that Armenian, Greek-Pontus, Syriac subjects could not be taught at the desired level in high school history teaching. The Armenian question, Greek-Pontus and Syriacs and the subjects taught at the highest level are the subjects related to the Armenian question, followed by the subjects related to Greek-Pontus and Syriacs. According to history teachers, the inability to teach these subjects at a sufficient level is due to factors such as textbooks, curriculum and course hours.

Keywords: Armenian problem, Greek, Pontus, Syriac, history education

* Bu makaleye konu olan araştırmanın sonuçları 21-22 Aralık 2017 tarihlerinde Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilen IV. Yıldız Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü bildiri olarak paylaşılmıştır.

** Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Aksaray, Türkiye, e-mail: refikturan06@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8369-800X

Giriş

Türklerin Anadolu'nun kadim Hristiyan halklarından olan Rum, Ermeni ve Süryanilerle karşılaşmaları, XI. yüzyılda bölgeye gerçekleştirilen ilk Türk akınları sırasında başlamıştır. Bu dönemde çöküntü halindeki Bizans'ın içinde bulunduğu olumsuz şartlar ve bu halklara karşı uygulanan dini baskılar Bizans despotlarından bıkmış olan bu halkların Türk hâkimiyetini tercih etmelerine neden olmuştur. Selçuklular döneminden başlayarak Anadolu'daki gayrimüslim halk Türk idaresi altında azınlık hukukuna göre yaşamaya başlamıştır (Akdağ, 2014, s. 21). Bu durum beylikler ve Osmanlı döneminde de devam etmiştir.

Fransız İhtilali'nin yaydığı ulusçuluk akımı ve Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim tebaasından sömürgeci amaçları doğrultusunda yararlanmak istemeleri gibi nedenlerin etkisiyle 19. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı gayrimüslimleri bağımsızlık hareketlerine başlamışlardır. Gayrimüslim cemaatlerin ayrılıkçı hareketlere başlamalarında özellikle XIX. yüzyılda Anadolu'da sayıları oldukça artan misyoner kuruluşlarının ve okullarının faaliyetlerinin yanı sıra Osmanlı Devleti'nin uyguladığı “millet sistemi”nin de etkili olduğu söylenebilir.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalanan Ayastefanos ve Berlin Antlaşmalarına Ermeniler lehine bir madde konulmasıyla resmen uluslararası bir sorun olarak ortaya çıkan ve “Ermeni sorunu” olarak adlandırılan Ermeni ayrılıkçı hareketleri, Birinci Dünya Savaşı'na kadar şiddetini arttırarak devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkasya Cephesi'nde Rusların yanında yer alan Ermeniler bir yandan da isyanlar çıkarmış; Müslüman halkın yaşadığı köylere saldırarak katliamlar uygulamaya, böylece Müslüman halkı yerlerini terk etmeye zorlayarak bölgede nüfus çoğunluğunu elde etmeye çalışmıştır. Ağır savaş koşulları altında Ermeni çetelerinin cephe gerisindeki bu olumsuz faaliyetlerini önleyemeyen Osmanlı Hükümeti, 27 Mayıs 1915 tarihinde “Vakt-i Seferde İcraat-ı Hükümete Karşı Gelenler İçin Cihet-i Askeriyece İttihaz Olunacak Tedabir Hakkında Kanun-u Muvakkat”ı çıkararak yürürlüğe sokmuştur. 10 Haziran 1915 tarihinde yayınlanan talimatname ile de tehcire tâbi tutulan Ermenilerin malları koruma altına alınmıştır (BOAGM, 1994, s. 8). Bu kanun yaklaşık altı ay uygulanmış, Dahiliye Nezareti sevk ve iskan işlerini önce 25 Kasım 1915 tarihinde olumsuz kış şartları nedeniyle geçici olarak; 15 Mart 1916'da ise tamamen durdurmuştur (Akgündüz, Öztürk & Kara, 2008, s. 350).

Temelinde Sinop'un batısından Batum'a kadar uzanan Karadeniz kıyı şeridinde bir Pontus devleti kurma düşüncesi bulunan “Pontus sorunu” ilk defa Balkan Savaşları sırasında uygulamaya sokulmuş; Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında da bu amaca yönelik faaliyetler devam etmiştir. 1916 yılında Bafra civarındaki Nebyan dağlık bölgesinde başlayan çetecilik faaliyetleri kısa sürede Samsun, Amasya, Tokat ve Sivas havalisi başta olmak üzere Anadolu'da Rumların yaşadıkları tüm bölgelere yayılmıştır. Bu isyanların organizasyonunda Pontus Cemiyeti başta olmak üzere Kordos Komitesi ve Rum Göçmenler Cemiyeti gibi örgütler aktif rol oynamışlardır.

Bu cemiyetler bölgeden göçen Rumların eski yerlerine dönmelerini sağlayarak ve ülke dışından yeni Rum ve Yunanlı göçmenler getirilip İstanbul, Batı Anadolu ve Kuzey Doğu Anadolu bölgelerine yerleştirmek suretiyle Wilson İlkelerine göre kendi bağımsız devletlerini kurmanın altyapısını oluşturmaya çalışmışlardır (Çapa, 1993, s. 13; İskender Kılıç, 2011, s. 489). Pontusçu faaliyetlerin hız kazanması üzerine Osmanlı Hükümeti öncelikle Türk ordusuna karşı savaşan, çetecilik ve casusluk yapan bölgelerdeki Rumların iç bölgelere nakledilmesine karar vermiş ve bu karar 12 Mart 1916 tarihinde öncelikle Samsun havalisinde yaşayan Rumlara uygulanmıştır (İskender Kılıç, 2011, s. 496). Bu süreçte Hükümet sakıncalı bulmadığı gayrimüslim vatandaşların ticaret veya başka nedenlerle yurt içi ve dışına seyahat etmelerine izin vermiş, ayrıca tehciri sonlandırdıktan sonra tehciire tâbi tutulan Rum ve Ermenilerin eski bölgelerine dönüp yerleşmeleri sürecinde muhtaç muhacirlerin sevk, iaşe ve iskân masraflarını da karşılamıştır (Atnur, 1994, s. 127-132).

Pontus sorunu Ankara Hükümeti'ni de oldukça uğraştırmış ve 1920 yılı başlarından itibaren Pontus hareketini bastırmaya ve Rum çeteleri tenkile büyük çaba harcamasına neden olmuştur (Çapa, 1993, s. 81). Özellikle 9 Aralık 1920 tarihinde 10 bin mevcutlu Merkez Ordusu'nun kurularak komutanlığına Nureddin Paşa'nın atanması Pontus çetelerine karşı mücadelede etkili ve başarılı sonuçlar alınmasını sağlamıştır (Sarinay, 1999, s. 40). Rum isyanlarının sürmesi üzerine bu dönemde de tehcir kararının uygulanmasına devam edilmiş; ordunun güvenliğini sağlamak amacıyla önce 15-50 yaş arasındaki Rumlar, daha sonra ise Rum köylerinin ahalisinin tamamı Anadolu içlerine sevk edilmişlerdi (Pehlivanlı, 1994, s. 369). Bu dönemde Pontusçuları yargılamak üzere Amasya İstiklal Mahkemesi kurulmuştur (İskender Kılıç, 2011, s. 498).

Bölgede alınan önlemler ve Kurtuluş Savaşı'nda sağlanan başarıların etkisiyle 1922 yılı başlarından sonra Karadeniz bölgesindeki Rum ahali Yunanistan'a taşınmaya başlamıştı (Doğanay, 2001, s. 258). Özellikle Büyük Taarruz sonrasında yaklaşık 100 bin Rum Yunanistan'a göç etmiş, kalanların durumu ise Lozan Konferansı sırasında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol ile çözüme kavuşturulmuştur. Bu sözleşmeye göre İstanbul'da oturan Rumlar ile Batı Trakya'da oturan Müslümanlar hariç olmak üzere, Türkiye'de bulunan Ortodoks Rumlarla Yunanistan'da bulunan Müslüman Yunan uyrukları 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu göçe tâbi tutulmuşlardır (Soysal, 1989, s. 177-183). Mübadele kapsamında yaklaşık 350 bin Müslüman Türk ile 200 bin Hıristiyan Rum zorunlu göçe tâbi tutulmuştur (Kayam, 1993, s. 581).

Osmanlı tebaası Süryaniler başlangıçta dünyayı saran milliyetçi ve etnik ayrılıkçı hareketlerden uzak durmuşlarsa da 19. yüzyılın ortalarından itibaren misyonerlerin faaliyetlerinin de etkisiyle ve onlar aracılığıyla Rusya, İngiltere ve Fransa gibi devletlerin desteğini sağladıktan sonra bağımsız devlet kurmak amacıyla faaliyetlere

başlamışlar, 1915 ve 1924 yıllarında isyan hareketlerinde bulunmuşlardır (Yılmaz, 2015, s. 110). Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesinden önce Van mutasarrıfı, Doğu Süryani (Nasturi) Patriği Mar Şimon ile görüşerek sorunlarının çözüleceği, idari, mali ve dini konularda iyileştirmeler sağlanacağı vaadinde bulunmuş ve savaşta tarafsız kalmalarını istemiştir (Sarı, 2011, s. 177). Benzer şekilde Musul'daki Alman Konsolosu da Nasturilerin bağlılıkları karşılığında güvenliklerinin sağlanacağı ve özerklik verileceği sözünü vermiştir. Ancak tüm bu vaat ve telkinlere rağmen Patrik Rusya ile anlaşarak 10 Mayıs 1915 tarihinde Osmanlı Devleti'ne karşı seferberlik ilan etmiştir (Yılmaz, 2015, s. 117). Nitekim Birinci Dünya Savaşı başladığında Doğu Anadolu topraklarına karşı hücumla geçen Rusların yanında Ermeni, Nasturi, ve Keldani grupları da bulunmaktaydı (Sarı, 2011, s. 176-177).

Birinci Dünya Savaşı sürerken Nasturiler Paris Barış Konferansı'na bir dilekçe ile başvurarak doğuda Urmiye Gölü'ne, kuzeyde Van Gölü'nden Bitlis'e, Batıda Fırat Nehri'ne, güneyde ise Halep ve Bağdat'ın kuzeyine kadar olan bölgeleri içine alacak bir Nasturi devleti kurulmasını talep etmişlerdir (Sakin ve Kapçı, 2013, s. 212). Nasturilere ilişkin talepler San Romeo Konferansı'nda Lord Curzon tarafından tekrar gündeme getirilmişse de 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Antlaşması'nda Nasturiler için herhangi bir hükme yer verilmemiştir (Yılmaz, 2015, s. 119).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizlerin hayata geçirdiği bir plan gereğince 1921 yılı Mayıs- Ağustos ayları arasında Nasturilerin bir kısmı Hakkari bölgesine geri dönerken bir kısmı Avrupa ülkeleri ile ABD'ye gitmiş, geri kalanları ise Bağdat ve Urmiye bölgesine yerleştirilmişlerdir. Savaşın sona ermesinin ardından Nasturilerin bir kısmı önceden yaşadıkları bölgelere geri dönmüşlerse de komşu Kürt aşiretleriyle yaşadıkları sorunlar ve merkezi devlet otoritesini tanımama yönündeki tavırları nedeniyle eski huzurlu günlerine kavuşamamışlardır (Yılmaz, 2015, s. 120).

Nasturiler Cumhuriyet hükümetine karşı ilk ayaklanmayı da gerçekleştirmişlerdir. Çukurca'yı ziyarete giden Hakkari Valisi Halil Rıfat Bey, 8 Ağustos 1924 tarihinde Tiyari Nasturileri tarafından esir alınmış, ayrıca il jandarma komutanı Binbaşı Hüseyin Tevfik ve üç jandarma eri şehit edilmiştir. Bu isyanın İngiltere'nin Musul'un yanı sıra Hakkari bölgesini de talep ettiği İstanbul Konferansı'ndan (19 Mayıs 1924) hemen sonra gerçekleştirilmiş olması dikkat çekicidir. Bölgedeki Kürt aşiretlerin de desteğiyle 15 Eylül 1924 tarihinde Nasturilere karşı bir harekât gerçekleştirilmiş ve cumhuriyet döneminin bu ilk ayaklanması Türk birliklerinin bugünkü Şırnak ilinin güneyine ulaşması ve Nasturilerin Irak'ın kuzeyine sürülmesiyle son bulmuştur (Yılmaz, 2015, s. 122-124).

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nda Rum-Ortodoks, Ermeni ve Yahudi cemaatleri azınlık olarak kabul edilerek bunların hak

ve statüleri antlaşmanın 37.-45. Maddeleri ile düzenlenmiştir. Süryaniler ise azınlık statüsünde olmayıp Türkiye Cumhuriyeti'nin eşit yurttaşlık haklarına sahip vatandaşları olmuşlardır.

Özellikle savaş sonrası dönemde İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'da Nazilerin Yahudilere uyguladığı soykırım (holokost) dünya kamuoyunda büyük tepkiyle karşılanırken, aynı ölçüde de Yahudi toplumuna karşı dayanışma, destek ve sempati havasının oluşmasına yol açmıştır. Hatta bu kamuoyu desteği 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasına da olumlu etki yapmıştır. Bu gelişmelerden etkilenen Ermeni diasporası dünyada kamuoyunda oluşan bu hassasiyetten yararlanarak benzer siyasi sonuçlar elde edebilme düşüncesiyle 1960'lı yılların ortalarından itibaren "soykırım" iddialarını dillendirmeye başlamıştır. Bunu 1975 yılı başlarında kurulan "Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu (ASALA)" isimli silahlı terör örgütünün kurulması ve soykırım iddialarını gündemde tutmak amacıyla özellikle Türk Dışişleri personeline yönelik terör faaliyetleri gerçekleştirmesi izlemiştir. Ayrıca SSCB'nin dağılma sürecine girmesi üzerine 21 Eylül 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan eden Ermenistan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlık Bildirgesi'nde ve Ermenistan Anayasası'nın 11. maddesinde "Ermenistan Cumhuriyeti Osmanlı Türkiye'si ve Batı Ermenistan'da gerçekleştirilen 1915 soykırımının uluslararası kabul görme çabasını destekler" ifadesi yer almaktadır. Ermenilerin soykırım iddialarını gündemde tutma çabaları 1990'lı yıllardan itibaren farklı bir boyut kazanmış olup, bu süreçte Diaspora 1915 yılı olaylarını çeşitli ülkelerin yerel ve ulusal parlamentoları ile ulus-üstü kimi örgütlerin kurullarında soykırım olarak tanınmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan arasında Atatürk döneminde dostane ilişkiler geliştirilirken, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da bu iki ülke Batı Bloğu içerisinde ve NATO'da müttefik olarak yer almışlardır. Yunanistan ile İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir yandan da devam eden Kıbrıs ve Kıta sahanlığı vb. konulardaki anlaşmazlıklara 1990'lı yıllardan itibaren "Pontus Soykırımı" iddiaları da eklenmiştir. 1992 yılında Yunanistan'da ana muhalefet partisi PASOK'un lideri Andreas Papandreu tarafından ilk kez "Pontus Soykırımı" iddiası gündeme getirilerek 19 Mayıs gününün "Pontus Soykırım Günü" olarak kabul edilmesi teklif edilmiştir. Nitekim Şubat 1994'te Yunan Meclisi 19 Mayıs gününü "Pontus Yunanlılarının Soykırımını anma günü" olarak kabul eden bir yasayı kabul etmiştir. Bu yasadaki yaklaşık üç yıl sonra 24 Eylül 1998'de, 14 Eylül gününün "Türk Devleti Tarafından Küçük Asya Yunanlılığının Soykırımını Anma Günü" olması yönündeki bir yasa daha kabul edilmişse de çeşitli çevrelerden gelen itirazların etkisiyle bu yasa yürürlüğe sokulmayarak bir anlamda dondurulmuştur (Cin, 2006, s. 56). Günümüzde de Yunanlılar soykırım iddialarını çeşitli platformlarda dile getirmekte, düzenledikleri çeşitli etkinliklerle ve etkili propaganda yöntemleriyle sürekli gündemde tutmaya çalışmaktadırlar.

Son yıllarda Avrupa ülkelerinde yerleşik kimi Süryani kuruluşları Osmanlı Devleti'nin 1915 yılında Ermenilerle birlikte Süryanileri de soykırıma tâbi tuttuklarını öne sürerek soykırımın kabul edilmesi, özür dilenmesi ve el konulan mallarının iade edilmesi talep etmekte ve bu yönde çeşitli Avrupa başkentlerinde toplantı ve gösteriler düzenlemektedir (Anzerlioğlu, 2009). Nitekim bu faaliyetlerin etkisiyle 2010 yılında İsveç Parlamentosu Ermeni ve Rumların yanı sıra Asuri-Süryanilere de soykırım yapıldığı yönünde bir karar kabul etmiş, bunu 2013 yılında Avustralya, 2015'te ise Hollanda ve Ermenistan izlemiştir. Aynı şekilde 2006 yılında Avrupa parlamentosunun Türkiye raporunda Pontuslu Rumlar ve Süryanilerle ilgili konular da raporun Ermeniler ile ilgili bölüme dâhil edilmiştir.

Türkiye'de 1981 yılına kadar tarih dersi öğretim programları ve ders kitaplarında doğrudan Ermeniler, Rumlar ve Süryaniler ile ilgili konulara yer verilmemiştir. O zamana kadar özellikle Ermeniler ve Rumlarla ilgili olarak Kurtuluş Savaşı ile ilgili konular içerisinde milli varlığa düşman cemiyetler, Erzurum Kongresi, Doğu, Güney ve Batı Cephelerindeki mücadeleler, Paris Barış Konferansı, Sevr Barış Antlaşması, Lozan Barış Antlaşması vb. konularla bağlantılı olarak dolaylı bilgilere yer verilmiştir. 1981 yılında kabul edilen ortaokul ve lise T.C. İnkılâp Tarihi derslerinin öğretim programlarında ve bu programlara uygun olarak yazılan ders kitaplarında ilk defa doğrudan Ermeni sorunu ile ilgili bir konuya yer verilmiştir. Bu çerçevede Ortaöğretim Kurumları T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programının Kurtuluş Savaşı ile ilgili ünitesine Ermeni sorunu ile ilgili olarak "Birinci Dünya Savaşı'na kadar Ermeni sorunu", "Birinci Dünya Savaşında Ermeni sorunu" ve "Kurtuluş Savaşı'nda Ermeni Sorunu ve Gümrü Barış Antlaşması" alt başlıkları eklenmiştir. Bunu 1983 ve 1993 yıllarında lise tarih dersi öğretim programlarına Ermeni sorunu ile ilgili konuların eklenmesi izlemiştir (Turan, 2015). Bahsedilen dönemde tarih dersi öğretim programları ve ders kitaplarında Pontus ve Süryaniler ile ilgili konulara yer verilmemiştir.

1990'lı yıllardan itibaren yukarıda da bahsedildiği gibi Ermeni, Rum ve Süryanilerin 1915 yılı olaylarını soykırım olarak gündeme taşıma çabalarının hız kazanması üzerine Türk Hükümeti bu faaliyet ve propagandalara karşı daha etkili ve kapsamlı bir takım önlemler alma yoluna gitmiştir. Bu çerçevede MEB Talim ve Terbiye Kurulu Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların ilköğretim Sosyal Bilgiler ve ortaöğretim Tarih ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarına detaylı bir şekilde alınmasına karar vermiştir. Bu yolla öğrencilerin Ermeni, Rum ve Süryani iddiaları karşısında doğru ve ayrıntılı bilgilerle donatılarak güçlendirilmeleri hedeflenmiştir. Bu kararlarda söz konusu konuların 2002-2003 öğretim yılından itibaren okutulması, 2003-2004 öğretim yılından itibaren ise ilgili ders kitaplarına yansıtılması öngörülmüştür (MEB 2002a; MEB 2002b, s. 530-555). Ancak söz konusu kararda ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına alınması öngörülen konular bu derslerin kapsamına hiç alınmazken ortaöğretim ders kitaplarına yansıtılması ise ancak 2008 yılından itibaren gerçekleştirilmiştir.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun söz konusu kararıyla Ermeniler ile ilgili konular 9. ve 10. sınıf Tarih, Yunan-Pontus ile ilgili konular 10. sınıf Tarih ve 11. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Süryaniler ile ilgili konular ise 10. sınıf Tarih derslerinin konuları arasına dâhil edilmiştir. Bu çerçevede 9. ve 10. sınıf tarih dersi programlarına Ermeniler ile ilgili olarak Türklerin Anadolu'ya akınları sırasında (1015-1071), Türkiye Selçuklu Devleti yönetimi altında ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1876'ya kadar gayrimüslimlerin durumu, büyük devletlerin Osmanlı politikaları, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda ortaya çıkan Ermeni sorunu, Ermeni komitalarının ortaya çıkışı ve eylemleri, Osmanlı Devleti'nin Ermeni isyanları karşısında uyguladığı siyaset, Kafkas Cephesi'nde Rus-Ermeni işbirliği, Ermeni komitacıların çıkardığı olaylar, Ermeni mezalimine karşı alınan önlemler, Tehcir kararının alınma gerekçesi, uygulama esasları ve bu karardan sonra Ermenilerin durumu, Lozan Antlaşması'na göre Ermenilerin Türkiye'deki statüleri, 1945'ten günümüze Ermenilerin asılsız soykırım iddiaları ve bu iddiaların geçersizliği ile ilgili konular eklenmiştir.

10. sınıf Tarih ve 11. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarına Yunan-Pontus ile ilgili olarak Yunanistan'ın Anadolu'ya yönelik yayılmacı emelleri ve Megali İdea politikası, Pontus iddialarının ortaya çıkışı ile ilgili gelişmeler, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra ve Kurtuluş Savaşı sırasında Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri ile Yunanistan'ın günümüzdeki Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri ile ilgili konular eklenmiştir.

10. sınıf tarih dersi öğretim programına Süryaniler ile ilgili olarak ise Süryanilerin tarihsel kökenleri, Hıristiyanlık dinine girişleriyle ortaya çıkan gelişmeler ve 7.-20. yüzyıllar arasında sosyal, ekonomik ve kültürel durumları ile ilgili konular eklenmiştir. Söz konusu kararla öğretim programlarına eklenen Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili bu konuların daha çok bu halklar arasındaki iyi ilişkiler ve ortak yönler ön plana çıkaracak şekilde seçildiği ve ele alındığı ve öğrencilerde bu halklara karşı düşmanlık, önyargı ve nefret uyandıracak yaklaşımdan kaçınıldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'de Ermeni sorunu ve tehcir konularının öğretilmesiyle ilgili araştırmalarda son yıllarda gözle görülür bir artış olduğu, ancak Yunan-Pontus ve Süryanilerle ilgili konuların öğretimi ile ilgili araştırmaların henüz oldukça sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Metin (2007), Çankırı il merkezinde öğrenim gören lise öğrencileri ile bu okullarda görev yapan tarih öğretmenleri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında öğrencilerin Ermeni sorunuyla ilgili bilgi edinme kaynaklarından okullarda bu konuların öğretilme şekline kadar geniş bir yelpazedeki sorulara yanıt aramıştır (Metin, 2007). Metin bir başka çalışmasında ise Türkiye'de okullarda Ermeni sorununun öğretilmesini ve ders kitaplarında bu konuların ele alınış şeklini belli dönemler halinde ele alarak incelemiştir (Metin, 2015). Kop (2009), Kars ve İstanbul illerinde öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileriyle

gerçekleştirdiği doktora tezinde öğrencilerin 1915 Ermeni olaylarının temelinde yatan kanun ve uygulamalara ilişkin bilgi düzeylerini ve konuyla ilgili görüşlerini incelemiştir. Kop'un bu çalışması kitap halinde yayınlanmıştır (Kop, 2017). Dixon (2010), Türkiye'de okutulan tarih ders kitapları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında 1950'lerden başlayarak 2010 yılına kadar geçen süreçte lise tarih ders kitaplarında Ermeni sorununun ele alınış şeklini dört dönem halinde incelemiştir. Deveci Bozkuş (2019), "Balkan ve Karadeniz ülkelerinde güncel tarih ders kitaplarında Osmanlı/Türk imajı" araştırma projesi kapsamında gerçekleştirdiği çalışmasında Ermenistan ve Türkiye'de okutulan tarih ders kitaplarını karşılaştırmıştır. Ulusoy (2014), Fen-edebiyat fakültesi tarih bölümü mezunu olup tarih eğitimi alanında formasyon eğitimi alan 445 öğretmen adayı ile gerçekleştirdiği araştırmasında tarih öğretmen adaylarının Ermeni sorunu ile ilgili bakış açılarını ortaya koymaya çalışmıştır.

Turan (2015), çalışmasında 1950 yılından 2015 yılına Türkiye'de okutulan tarih ders kitaplarında Ermeni sorunu ve tehcir konularının ele alınış şekli ile bunun süreç içinde geçirdiği değişimi incelemiştir. Turan, bir başka çalışmasında ise Aksaray ili örneğinde ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin Ermeni sorunu ve tehcir konularının öğretilme düzeyine ilişkin görüşlerini ortaya koymaya çalışmıştır (Turan, 2018).

Kılıç ve Tarhan (2015), Fen-Edebiyat fakültesi tarih bölümü son sınıf öğrencileri ile pedagojik formasyon eğitimi alan 100 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında öğretmen adaylarının Ermeni sorunu ile ilgili bilgi ve bilinç düzeylerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Tonga (2015), çalışmasında ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler ve 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programları ve ders kitaplarında Ermeni sorununa ayrılan yer ile konuların ele alınış şeklini incelemiştir. Güven (2016), 2013-2014 öğretim yılında ilköğretim okullarında okutulan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders ve öğrenci çalışma kitapları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında söz konusu kitapları Türk-Ermeni ilişkileri boyutuyla incelemiştir. Nahmiyaz (2018), çalışmasında 1930-2010 yılları arasındaki dönemde Türkiye'de okutulan tarih ders kitaplarında Yunanlılar ile Ermenilere yaklaşımı incelemiştir.

Son yıllarda Pontus meselesi ve pontusçuluk faaliyetleriyle ilgili genel nitelikli çalışmalarda bir artış gözlemlenmekle beraber Pontus meselesinin öğretimi konusunun halen araştırılmaya muhtaç konular arasında olduğu söylenebilir. Safran ve Ata (1996), çalışmalarında 1923-1996 yılları arasında okutulan tarih ders kitaplarında Yunanlılara ve İzmir'in işgaline yaklaşımı incelemişlerdir. Demircioğlu ve Demircioğlu tarafından gerçekleştirilen çalışmada Türkiye'de okutulan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında Pontus meselesi ve Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin ele alınış şekli incelenmiştir (Demircioğlu & Demircioğlu, 2019). Bunun dışında Türklerin ve Yunanlıların kimlik inşa süreçlerinde bu iki devletin tarih ders kitaplarına yansımaya şeklini konu alan pek çok çalışma

bulunmakla birlikte burada Özsür'in (2015) "Tarihin "Öteki" Yüzü: Türkiye ve Yunanistan Örneğinde Tarihi Yeniden Algılamak", Dilek ve Filippidou'nun (2016), "Turkey and Greece: Reconstructing a Shared Past" ve Ayanoğlu'nun (2011) "Türk-Yunan Tarih Ders Kitaplarında Karşılaştırmalı Öteki" başlıklı çalışmalarından söz etmekle yetinilecektir.

Türkiye'de tarih öğretiminde Süryanilere yaklaşım konusu da araştırılmaya muhtaç konulardan birisi durumundadır. Bu konuyla ilgili olarak sadece Turan'ın (2019) Türkiye'de lise tarih ders kitaplarında Süryanilere olan yaklaşımı incelediği çalışmasından söz edilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, lise tarih dersleri kapsamında Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların öğretilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

a) Tarih öğretmenleri tarih derslerinde öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer alan Ermeni sorunu ile ilgili konuların hangi düzeyde öğretilbildiğini düşünmektedirler?

b) Tarih öğretmenleri tarih derslerinde öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer alan Yunan-Pontus ile ilgili konuların hangi düzeyde öğretilbildiğini düşünmektedirler?

c) Tarih öğretmenleri tarih derslerinde öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer alan Süryaniler ile ilgili konuların hangi düzeyde öğretilbildiğini düşünmektedirler?

d) Tarih öğretmenlerine göre Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların yeterli düzeyde öğretilmesinin önündeki engeller nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubunun özellikleri, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile elde edilen verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Lise tarih öğretmenlerinin Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların öğretilme düzeyi ile söz konusu konuların öğretilme düzeyini etkileyen faktörleri öğretmen görüşleri doğrultusunda tanımlamayı amaçlayan bu çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada veya art arda kullanılmasına olanak karma desen benimsenmiştir. Karma yöntem uygulanan araştırmalar, araştırmacının aynı çalışma veya birbirini izleyen farklı çalışmalarında nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramlarını bir araya getirmesi olarak tanımlanır (Baki & Gökçek, 2012).

Katılımcıların Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların öğretilme düzeyine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada katılımcıların söz konusu konuların öğretilmesini etkileyen faktörlerle ilgili düşüncelerini ortaya koymak için bir nitel araştırma veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 öğretim yılında Aksaray ili merkez ve ilçelerinde yer alan ortaöğretim kurumlarında görev yapan 71 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 öğretim yılında Aksaray ili merkez ve ilçelerinde görev yapan tüm tarih öğretmenleri; örneklemini ise bu evren içinden rastlantısal (tesadüfi) örneklem yoluyla belirlenen 71 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Rastlantısal örneklem, evrendeki her elemanın eşit seçilme şansına sahip olduğu bir ortamda oluşturulan örneklemdir (Yaratan, 2017, s. 10). Aksaray ili merkez ve ilçelerinde görev yapan 112 tarih öğretmenin yaklaşık %63,4'üne karşılık gelen bu örneklemin evreni yeterince temsil ettiği düşünülmektedir. 22 (%31) kadın ve 49 (%69) erkek öğretmenden oluşan çalışma grubunun eğitim düzeyleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Eğitim Durumları

Eğitim Düzeyi	Sayı	Oran (%)
Ön Lisans (Eğitim Enst.)	1	1,4
Lisans	57	80,3
Yüksek Lisans	13	18,3
Toplam	71	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 1'i (% 1,4) ön lisans (Eğitim Enstitüsü), 57'si (% 80,3) lisans, 13'ü ise (% 18,3) yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüştür.

Çalışma grubunu oluşturan tarih öğretmenlerinin mesleki kıdemleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Çalışma Grubunun Mesleki Kıdemleri

Hizmet Yılı	Sayı	Oran (%)
0-10	6	8,5
11-15	13	18,3
16-20	31	43,6
21-25	19	26,8
26 ve daha fazla	2	2,8
Toplam	71	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin 6’sı (% 8,5) 0-10 yıl, 13’ü (% 18,3) 11-15 yıl, 31’i (% 43,6) 16-20 yıl, 19’u (% 26, 8) 21-25 yıl, 2’si (%2,8) ise 26 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahip olup, en yüksek orana sahip grubu 31 öğretmenin (%43,6) dâhil olduğu 16-20 yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenler oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanmasında Kullanılan Ölçme Araçları

Araştırmada verilerin toplanması için araştırmacı tarafından MEB Talim ve Terbiye Kurulu’nun 14.06.2002 tarih ve 272 sayılı Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların ortaöğretim tarih dersi öğretim programlarında yer almasına dair kararında belirtilen amaçlar esas alınmıştır. Araştırmacı tarafından söz konusu amaçlar birer önerme haline getirilmiş ve bu önermelerle ilgili olarak tarih öğretmenlerinin görüşlerini “hiç”, “biraz”, “genellikle” ve “tamamen” şeklinde dört düzeyde ölçecek tarzda bir anket formu oluşturulmuştur. “Anket, inançlar, değerler, düşünceler, ilgiler, tutumlar vb. konularda kişilerin, grupların, toplumların görüşlerini almak üzere hazırlanan sorulardan oluşan bir veri toplama aracıdır (Sönmez & Alacapınar, 2016, s. 26). 2017 yılının Ekim- Aralık aylarında uygulanan anket formunun yanı sıra katılımcıların konuyla ilgili görüş ve önerilerini tespit etmeye yönelik olarak açık uçlu soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formları da uygulanmıştır. Öğretmenlerden anket formunda yer alan soruların karşılıklarında yer alan “hiç”, “biraz”, “genellikle” ve “tamamen” seçeneklerinden düşüncesine en uygun düşen seçeneği işaretlemeleri, görüşme formunda yer alan açık uçlu soruları ise gönüllülük esasına göre yanıtlamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Anket formlarından elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Betimsel istatistik yöntemi ile elde edilen veriler tablolar halinde özetlenmiş ve ilgili kategoriler altında ele alınarak yorumlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar gruplandırılarak ayrı bir kategori altında değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Ermeni Sorunu İle İlgili Konuların Öğretme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri

MEB Talim ve Terbiye Kurulu 2002 yılında Ermeniler ile ilgili olarak Türklerin Anadolu’ya ilk akınları ve Anadolu’yu fetihleriyle başlayan süreçte sırasıyla Türkiye Selçukluları, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde Ermenilerin durumu, Ermeni sorununun ortaya çıkışı, Ermeni komitalarının ortaya çıkması ve faaliyetleri, Avrupa devletlerinin rolü, Osmanlı Devleti’nin aldığı önlemler ve bu çerçevede tehcir kararının gerekçesi, uygulama esasları, Lozan Antlaşması’na göre Ermenilerin Türkiye’deki statüleri, asılsız soykırım iddiaları ve bu iddiaların geçersizliği ile ilgili konuların lise tarih dersleri öğretim programları ve ders kitaplarına alınmasına karar

vermiştir. Böylece ilk Türk-Ermeni ilişkilerinden başlayarak Ermeni sorununun tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkışı, kaydettiği aşamalar ve günümüzdeki mevcut durumu ile ilgili konular ayrıntılı ve objektif bir şekilde tarih dersi öğretim programlarına yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu karar 2008-2009 öğretim yılından itibaren 9. sınıftan başlayarak kademeli bir şekilde uygulanmaya yeni öğretim programları ve ders kitaplarına yansıtılmak suretiyle uygulama aşamasına geçirilmiştir.

Talim ve Terbiye Kurulu'nun söz konusu kararıyla tarih dersi öğretim programlarına eklenen Ermeni sorunuyla ilgili konular temel alınarak oluşturulan anket formuna araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin verdikleri yanıtlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3.
Tarih Öğretmenlerinin “Ermeni Sorunu” İle İlgili Konuların Öğretilme Düzeyine İlişkin Görüşleri

		Hiç	Biraz	Genellikle	Tamamen
1 Türklerin Anadolu'ya akınları sırasında (1015-1071) Ermenilerin durumu.	f	4	19	40	8
	%	5,6	26,8	56,3	11,3
2 Türkiye Selçuklu Devleti yönetiminde Ermenilerin durumu.	f	5	23	32	11
	%	7,0	32,4	45,1	15,5
3 Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1839'a kadar gayrimüslimlerin durumu.	f	1	16	33	21
	%	1,4	22,5	46,5	29,6
4 Büyük devletlerin Osmanlı politikaları.	f	0	7	36	28
	%	0	9,9	50,7	39,4
5 1839-1856 yılları arasında Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslimlerin durumu.	f	1	13	38	19
	%	1,4	18,3	53,5	26,8
6 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda ortaya çıkarılan Ermeni meselesi.	f	0	16	28	27
	%	0	22,5	39,4	38,1
7 Ermeni komitalarının ortaya çıkışı ve Ermeni eylemleri.	f	0	19	27	25
	%	0	26,8	38,0	35,2
8 Osmanlı Devleti'nin Ermeni isyanları karşısında uyguladığı siyaset.	f	0	11	39	21
	%	0	15,5	54,9	29,6
9 Avrupa devletlerinin Ermeni isyanları ve bu isyanların bastırılması karşısında uyguladığı siyaset.	f	0	18	31	22
	%	0	25,3	43,7	31,0
10 Kafkas Cephesi'nde Rus-Ermeni işbirliği.	f	2	7	37	25
	%	2,8	9,9	52,1	35,2
11 Ermeni komitacılarının çıkardığı olaylar	f	3	21	35	12

(Bitlis, Zeytin Olayları, Van İsyanı).	%	4,2	29,6	49,3	16,9
12 Ermeni mezalimine karşı alınan önlemler.	f	0	14	36	21
	%	0	19,7	50,7	29,6
13 Tehcir kararının alınma gerekçesi.	f	0	9	27	35
	%	0	12,7	38,0	49,3
14 Tehcir kararının uygulama esasları.	f	0	7	35	29
	%	0	9,9	49,3	40,8
15 Tehcir karardından sonra Ermenilerin durumu.	f	2	14	33	22
	%	2,8	19,7	46,5	31,0
16 Lozan Antlaşması'na göre Ermenilerin Türkiye'deki statüleri.	f	4	16	34	17
	%	5,6	22,5	47,9	24,0
17 1945'ten günümüze Ermenilerin asılsız soykırım iddiaları.	f	2	18	28	23
	%	2,8	25,4	39,4	32,4
18 Ermenilerin soykırım iddialarının geçersizliği.	f	3	8	32	28
	%	4,2	11,3	45,1	39,4

Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin tarih dersi öğretim programları ve ders kitaplarında yer alan Ermeni sorunu ile ilgili konuların öğretilme düzeyine ilişkin görüşleri incelendiğinde en yüksekte düşüğe doğru şu şekilde sıralandığı anlaşılmaktadır: “Tehcir kararının alınma gerekçesi” (Hiç % 0, Biraz % 12,7, Genellikle % 38,0, Tamamen % 49,3), “Tehcir kararının uygulama esasları” (Hiç % 0, Biraz % 9,9, Genellikle % 49,3, Tamamen % 40,8), “Büyük devletlerin Osmanlı politikaları” (Hiç % 0, Biraz % 9,9, Genellikle % 50,7, Tamamen % 39,4), “Ermenilerin soykırım iddialarının geçersizliği” (Hiç % 4,2, Biraz % 11,3, Genellikle % 45,1, Tamamen % 39,4), “1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda ortaya çıkarılan Ermeni meselesi” (Hiç % 0, Biraz % 22,5, Genellikle % 39,4, Tamamen % 38,1), “Kafkas Cephesinde Rus-Ermeni işbirliği” (Hiç % 2,8, Biraz % 9,9, Genellikle % 52,1, Tamamen % 35,2), “Ermeni komitalarının ortaya çıkışı ve Ermeni eylemleri” (Hiç % 0, Biraz % 26,8, Genellikle % 38, Tamamen % 35,2) “1945'den günümüze Ermenilerin asılsız soykırım iddiaları” (Hiç % 2,8, Biraz % 25,4, Genellikle % 39,4, Tamamen % 32,4), “Tehcir karardından sonra Ermenilerin durumu” (Hiç % 2,8, Biraz % 19,7, Genellikle % 46,5, Tamamen % 31,0), “Avrupa devletlerinin Ermeni isyanları ve bu isyanların bastırılması karşısında uyguladığı siyaset” (Hiç % 0, Biraz % 25,3, Genellikle % 43,7, Tamamen % 31,0), “Osmanlı Devleti'nin Ermeni isyanları karşısında uyguladığı siyaset” (Hiç % 0, Biraz % 15,5, Genellikle % 54,9, Tamamen % 29,6), “Ermeni mezalimine karşı alınan önlemler” (Hiç % 0, Biraz % 19,7, Genellikle % 50,7, Tamamen % 29,6), “Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1839'a kadar gayrimüslimlerin durumu” (Hiç % 1,4, Biraz % 22,5, Genellikle % 46,5, Tamamen % 29,6), “1839-1856 yılları arasında Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslimlerin durumu” (Hiç % 1,4, Biraz % 18,3, Genellikle % 53,5, Tamamen % 26,8), “Lozan Antlaşması'na göre Ermenilerin Türkiye'deki statüleri” (Hiç % 5,6, Biraz % 22,5, Genellikle % 47,9, Tamamen % 24), “Ermeni

komitacılarının çıkardığı olaylar (Bitlis, Zeyton Olayları, Van İsyanı)” (Hiç % 4,2, Biraz % 29,6, Genellikle % 49,3, Tamamen % 16,9), “Türkiye Selçuklu Devleti yönetiminde Ermenilerin durumu” (Hiç % 7,0, Biraz % 32,4, Genellikle % 45,1, Tamamen % 15,5) ve “Türklerin Anadolu’ya akınları sırasında (1015-1071) Ermenilerin durumu” (Hiç % 5,6, Biraz % 26,8, Genellikle % 56,3, Tamamen % 11,3).

Öğretmen görüşleri incelendiğinde “Tehcir kararının alınma gerekçesi” ile ilgili konunun öğretilme düzeyinin açık ara yüksek olduğunun düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Bu konunun “tamamen” öğretilmediğini düşünenlerin oranı % 49,3 ile bu kategorinin en yüksek oranı iken, “tamamen” ve “genellikle” öğretilmediğini düşünenlerin toplam oranı da % 87,3 gibi yüksek düzeylerde. Bu konuyu birbirlerine yakın oranlarla “Tehcir kararının uygulanma esasları”, “Büyük devletlerin Osmanlı politikaları”, “Ermeni soykırım iddialarının geçersizliği” ve “1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda ortaya çıkarılan Ermeni meselesi” konularının takip ettiği anlaşılmaktadır.

Tarih öğretmenlerinin yüksek düzeyde öğretilmediğini düşündükleri konulara bakıldığında bu konuların esasen Ermeni sorununun ortaya çıkması, bu sorunun yaratılmasında büyük devletlerin oynadıkları rol, tehcir kararının alınma nedenleri ile bu kararın uygulanma esaslarıyla ilgili olduğu; dolayısıyla Ermeni sorunu ve tehcir gibi güncel ve halen tartışılmakta olan, aynı zamanda sorunun esas çekirdeğini oluşturan konulardan ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuların yüksek düzeyde öğretilmesinde ders kitaplarında bu konularla ilgili yeterli bilgi yer almasının yanı sıra bu konuların halihazırda basın ve medya organlarında tartışılmakta olan güncel ve popüler konular olmasının da etkisinin bulunduğu söylenebilir. En yüksek düzeyde öğretilmediği düşünülen dört konuyu “Kafkas Cephesi’nde Rus-Ermeni işbirliği” ve “Ermeni komitalarının ortaya çıkışı ve Ermeni eylemleri” konuları izlemektedir. Tarih öğretmenlerinin görece yüksek düzeyde öğretilmediğini düşündükleri bu konuların ilkiyle ilgili bilgilere 10. Sınıf Tarih ders kitabında “Birinci Dünya Savaşı yıllarında Ermeni sorunu”, ikincisiyle ilgili bilgilere ise aynı ders kitabında “Ermeni meselesinin ortaya çıkması” ve “Birinci Dünya Savaşı yıllarında Ermeni sorunu” başlıkları altında ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Yukarıda bahsedilen bu iki gruptaki konuları birbirlerine oldukça yakın oranlarda ve orta düzeyde öğretilmediği düşünülen altı konudan oluşan üçüncü bir grup konu izlemektedir. Bunlar sırasıyla “1945’ten günümüze Ermenilerin asılsız soykırım iddiaları”, “Tehcir kararından sonra Ermenilerin durumu”, “Avrupa devletlerinin Ermeni isyanları ve bu isyanların bastırılması karşısında uyguladığı siyaset”, “Osmanlı Devleti’nin Ermeni işgalleri karşısında uyguladığı siyaset”, “Ermeni mezalimine karşı alınan önlemler” ve “Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan 1839’a kadar gayrimüslimlerin durumu” şeklindeki konulardır. Yapılan incelemede ders kitaplarında bu konularla ilgili de yeterli düzeyde bilgilerin bulunduğu anlaşılmıştır. Bu konuları düşük düzeyde öğretilmediği düşünülen “1839-1856 yılları

arasında Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslimlerin durumu" ve "Lozan Antlaşmasına göre Ermenilerin Türkiye'deki statüleri" konuları izlemektedir.

Öğretmen görüşlerine göre bu kategoride yer alan konular içerisinde en az öğretildiği düşünülen konu "Türklerin Anadolu'ya akınları sırasında (1015-1071) Ermenilerin durumu" konusu olup, bu konunun "tamamen" öğretildiğini düşünen öğretmenlerin oranı % 11,3 gibi düşük düzeydeyken, "hiç" öğretilmediğini düşünenlerin oranı % 5,6 ile bu kategorinin en düşük ikinci oranıdır. Bu konuyu takip eden "Türkiye Selçuklu devleti yönetiminde Ermenilerin durumu" konusunun "tamamen" öğretildiğini düşünenlerin oranı % 15,5 gibi düşük bir düzeydeyken, "hiç" öğretilmediğini düşünenlerin oranı % 7,0 ile bu kategorinin düşük oranıdır. Bu konuları sırasıyla "Lozan Antlaşması'na göre Ermenilerin Türkiye'deki statüleri" ve "1839-1856 yılları arasında Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslimlerin durumu" konuları izlemektedir.

Yine bu konulardan "Ermeni komitacılarının çıkardığı olaylar (Bitlis, Zeyton olayları, Van İsyanı)" ve "Türkiye Selçuklu Devleti yönetiminde Ermenilerin durumu" konularının öğretilme düzeyleri görece birbirlerine oldukça yakındır. Ders kitaplarında bu konularla ilgili bilgiler yer almasına rağmen yeterince öğretilmemesinde bu konuların doğrudan Ermeni sorunu ile ilgili konular olarak görülmemesinin ve ayrıntı bilgiler olarak algılanmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Bu kategorideki öğretmen görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde doğrudan Ermeni sorunu ve tehcir ile ilgili görülen konuların daha yüksek düzeyde öğretildiğinin düşünüldüğü, bu konularla doğrudan ilgili görülmeyen ve kronolojik olarak Ermeni sorunu ve tehcir olaylarının yaşandığı dönemden kronolojik olarak (geçmişe ve günümüze doğru) uzaklaşıldığı ölçüde öğretilme düzeylerinin azaldığı anlaşılmaktadır.

Yunan-Pontus İle İlgili Konuların Öğretilme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri

MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2002 yılı kararıyla ortaöğretim 10. sınıf Tarih ve 11.sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarına Yunan-Pontus konularıyla ilgili yedi amaç ifadesi ve hedef davranışlar eklenmiş, ayrıca bu konuların ilgili ders kitaplarına yansıtılması öngörülmüştür. Söz konusu kararlar aşağıdaki tabloda gösterilen konularla ilgili amaçların ilk üçü 10. sınıf Tarih, diğer dördü ise 11. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programına eklenmiştir. Bu amaç ifadelerine bakıldığında Yunanistan'ın Anadolu'ya yönelik yayılmacı emellerinin tarihsel kökenleri, Pontus iddialarının ortaya çıkması, Yunanistan'ın Pontus iddialarını gerçekleştirmeye yönelik olarak Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yılları ile günümüzde sürdürdüğü faaliyetler ile günümüzde konunun siyasallaştırılması için yürütülen faaliyetler ile ilgili konulardan ibaret olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu konuların Pontus sorunu ve Yunanistan'ın bu konuda oynadığı rol ile sorunun başlangıçtan günümüze kadar

gelişim sürecini tüm yönleriyle öğrencilere öğretme amacına yönelik olarak belirlenmiş olduğu söylenebilir.

Aksaray ili merkez ve ilçelerinde bulunan liselerde görev yapan tarih öğretmenlerinin tarih derslerinde Yunan-Pontus ile ilgili konuların öğretilme düzeyiyle ilgili anket formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlar Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4.
Tarih Öğretmenlerinin Yunan-Pontus İle İlgili Konuların Öğretilme Düzeyine İlişkin Görüşleri

Sıra No		Hiç	Biraz	Genellikle	Tamamen
1	Yunanistan’ın Anadolu’ya yönelik yayılmacı emelleri ve Megali İdea politikası.	f 1 % 1,4	9 12,7	37 52,1	24 33,8
2	Pontus iddialarının ortaya çıkışı ile ilgili gelişmeler.	f 2 % 2,8	15 21,1	30 42,3	24 33,8
3	Pontus iddialarının siyasallaştırılması ile ilgili gelişmeler.	f 1 % 1,4	18 25,4	35 49,3	17 23,9
4	Birinci Dünya Savaşı sırasında Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri.	f 2 % 2,8	15 21,1	32 45,1	22 31,0
5	Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan sonra Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri.	f 1 % 1,4	17 23,9	31 43,7	22 31,0
6	Kurtuluş Savaşı sırasında Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri.	f 1 % 1,4	16 22,5	34 47,9	20 28,2
7	Yunanistan’ın günümüzdeki Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri.	f 2 % 2,8	20 28,2	29 40,8	20 28,2

Yunan-Pontus konularıyla ilgili konuların öğretilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde anket formunda yer alan bu kategorideki yedi konunun öğretilme düzeyinin en yüksekte en düşüğe doğru şu şekilde sıralandığı görülmektedir: “Yunanistan’ın Anadolu’ya yönelik yayılmacı emelleri ve Megali İdea politikası” (Hiç % 1,4, Biraz % 2,7, Genellikle % 52,1, Tamamen % 33,8), “Pontus iddialarının ortaya çıkışı ile ilgili gelişmeler” (Hiç 2,8, Biraz 21,1, Genellikle % 42,3, Tamamen 33,8), “Birinci Dünya Savaşı sırasında Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri” (Hiç % 2,8, Biraz 21,1, Genellikle % 45,1 Tamamen % 31,0), “Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri” (Hiç % 1,4, Biraz 23,9, Genellikle % 43,7, Tamamen % 31,0), “Kurtuluş Savaşı sırasında Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri” (Hiç % 1,4, Biraz % 22,5, Genellikle % 47,9, Tamamen % 28,2), “Yunanistan’ın

günümüzdeki Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri” (Hiç 2,8, Biraz % 28,2, Genellikle % 40,8, Tamamen % 28,2) ve “Pontus iddialarının siyasallaştırılması ile ilgili gelişmeler” (Hiç % 1,4, Biraz % 25,4, Genellikle % 49,3, Tamamen % 23,9).

Bu kategoride yer alan konular içerisinde en yüksek düzeyde öğretildiği düşünülen konu “Yunanistan’ın Anadolu’ya yönelik yayılcı emelleri ve Megali İdea politikası” olup, bu konunun “hiç” öğretilmediğini ve “biraz” öğretildiğini düşünenlerin toplam oranı % 14,1 ile en düşük oran iken, “genellikle” ve “tamamen” öğretildiğini düşünenlerin toplam oranı % 85,9’luk oran ile en yüksek düzeydedir. Bu oran aynı zamanda bu kategorideki en yüksek orandır. Bu konuyu birbirine yakın oranlarda öğretildiği düşünülen dört konu izlemekte olup sırasıyla şunlardır: “Pontus iddialarının ortaya çıkışı ile ilgili gelişmeler”, “Birinci Dünya Savaşı sırasında Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri”, “Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri” ve “Kurtuluş Savaşı sırasında Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri” Bu konulardan ilk ikisinin “tamamen” öğretildiğini düşünenlerin oranı ile “hiç” öğretilmediğini düşünenlerin oranlarının da bu kategorideki en yüksek oranlardan olması dikkat çekicidir.

Bu kategorideki en az öğretildiği düşünülen konu “Pontus iddialarının siyasallaştırılması ile ilgili gelişmeler” konusudur. Bu konunun “tamamen” öğretildiğini düşünen öğretmenlerin oranı % 23,9’luk oran ile bu kategorinin en düşük oranı iken, “genellikle” öğretildiğini düşünenlerin oranı % 49,3, “hiç” öğretilmediğini düşünenlerin oranı ise %1,4’dür. Bu kategorideki ikinci en az öğretildiği düşünülen konu “Yunanistan’ın günümüzdeki Pontus iddialarını gerçekleştirme faaliyetleri” konusu olup, bu konunun “hiç” öğretilmediğini düşünenlerin oranı % 2,8, “biraz” öğretildiğini düşünenlerin oranı ise % 28,2’lik oranlarla bu kategorinin en yüksek oranlarıdır. Bu konunun “genellikle” öğretilmediğini düşünenlerin oranı ise % 40,8’lik oran ile bu kategorinin en düşük düzeyidir. Bu konunun “tamamen” öğretildiğini düşünen öğretmenlerin oranı ise % 28,2 ile en düşük ikinci düzeydir.

Bu kategoride yer alan konularla ilgili öğretmen görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde, öğretilme düzeyleri ile Yunan-Pontus sorununun kronolojik gelişim seyri arasında doğru orantı olduğu anlaşılmaktadır. Yunanistan’ın Anadolu’ya yönelik yayılcı emelleri ve Megali İdea politikası” şeklindeki konunun en yüksek düzeyde öğretildiği (muhtemelen genel bir ifade olduğundan), bunu Pontus iddialarının ortaya çıkması, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra ve Kurtuluş Savaşı sırasında Pontus iddialarını gerçekleştirmeyle ilgili konuların izlediği; en düşük düzeyde öğretildiği düşünülen konuların ise günümüzdeki Pontus konusundaki faaliyetler ile konunun siyasallaştırılmasına yönelik konular olduğu anlaşılmaktadır.

Süryaniler İle İlgili Konuların Öğretilme Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri

MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2002 yılı kararıyla lise tarih dersi öğretim programlarına Süryanilerin tarihsel kökenleri, Hıristiyanlığa girişleri ve 7-20. Yüzyıllar arasındaki sosyal-ekonomik ve kültürel durumlarıyla ilgili de üç amaç ve bu amaçlara bağlı hedef ve davranışlar eklenmiştir. Bu üç amaç çerçevesinde Süryanilerin en eski dönemlerinden başlayarak 20. yüzyıla kadar etnik, dini, sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarıyla ilgili konuların lise öğrencilerine öğretilmesi hedeflenmiştir. Tarih öğretmenlerinin Talim ve Terbiye Kurulu'nun söz konusu kararıyla lise tarih dersi öğretim programları ve ders kitaplarına eklenen Süryaniler ile ilgili konuların öğretilme düzeyiyle ilgili yanıtları Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5
Tarih Öğretmenlerinin "Süryaniler" İle İlgili Konuların Öğretilme Düzeyine İlişkin Görüşleri

Sıra No						
		Hiç	Biraz	Genellikle	Tamamen	
1	Süryanilerin tarihsel kökeni.	f	14	34	20	3
		%	19,7	47,9	28,2	4,2
2	Süryanilerin Hıristiyanlık dinine girişleriyle ortaya çıkan gelişmeler.	f	18	32	16	5
		%	25,4	45,1	22,5	7,0
3	7-20. yüzyıllar arasında Süryanilerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumları.	f	20	28	15	7
		%	28,2	40,8	21,1	9,9

Tablo 5'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin verdikleri yanıtlar Süryaniler ile ilgili konuların genel olarak Ermeni ve Yunan-Pontus konularına kıyasla oldukça düşük düzeyde öğretildiğini ortaya koymaktadır. Anket formunda yer alan Süryaniler ile ilgili üç konudan en yüksek düzeyde öğretildiği düşünülen "Süryanilerin tarihsel kökeni" konusu olup, bu konunun "genellikle" ve "tamamen" öğretildiğini düşünenlerin toplam oranı % 32,4'tür. Bu konunun "hiç" öğretilmediğini düşünenlerin oranı ise %19,7 ile bu kategorinin en düşük düzeyidir. Bu kategorideki konulardan ikinci sırada n fazla öğretildiği düşünülen "7-20. yüzyıllar arasında Süryanilerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumları" konusunun "tamamen" öğretildiğini düşünenlerin oranı % 9,9, "hiç" öğretilmediğini düşünenlerin oranı da % 28,2'lik oran ile en yüksek düzeylerdir.

En düşük düzeyde öğretildiği düşünülen konu "Süryanilerin Hıristiyanlık dinine girişleriyle ortaya çıkan gelişmeler" konusu olup, bu konunun "tamamen" ve "genellikle" öğretildiğini düşünenlerin toplam oranı % 29,5, "hiç" öğretilmediğini ve "biraz" öğretildiğini düşünenlerin toplam oranı ise % 70,5'dir.

Araştırma verilerinin toplandığı dönemde lise tarih öğretiminde Süryaniler ile ilgili bilgilere 10. sınıf tarih ders kitabında "Osmanlı Devletinde Süryanilerin durumu" başlığı altında yer verildiği anlaşılmıştır. Ders kitabında bu konularla ilgili

bilgiler yer almasına rağmen tarih öğretmenlerinin Süryaniler ile ilgili konuların düşük düzeyde öğretilmediğini düşünmeleri ders kitaplarında Süryanilerle ilgili konulara genel olarak Ermeni sorunu ve Yunan-Pontus ile ilgili konulara oranla daha az yer ayrılmasının yanı sıra Süryaniler ile ilgili konuların daha yakın bir zamanda kamuoyunun gündemine gelmesi ve bu nedenle de diğer iki konu (Ermeni sorunu ve Yunan-Pontus) kadar basın ve medyada yer bulup tartışılmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Öğretmen Görüşlerine Göre Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryanilerle İlgili Konuların Yeterli Düzeyde Öğretilmemesinin Nedenleri

Araştırmaya katılan öğretmenlere Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların yeterli düzeyde öğretilmediğini düşünüyorlarsa bunun nedenleri ile ilgili düşünceleri de sorulmuştur. Açık uçlu bu soruya araştırmaya katılan 71 öğretmenin 59'u yanıt vermiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar gruplandırılarak aşağıda (Tablo 6) gösterilmiştir.

Tablo 6.

Tarih Öğretmenlerinin Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler İle İlgili Konuların Yeterli Düzeyde Öğretilmemesinin Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Sıra	Yanıt	f	%
1	Ders kitaplarında bu konularla ilgili yeterli bilginin olmaması veya yer alan bilgilerin karmaşık olması.	43	60,6
2	Müfredatın aşırı yoğun, buna karşılık haftalık ders saati süresinin yetersiz olması.	22	31,0
3	Ders kitaplarında bu konulara öğrencilerin ilgisini çekebilecek ve onların anlayabilecekleri bir şekilde yer verilmemiş olması.	21	29,6
4	Öğrencilerin bu konularla ilgili yeterli ön bilgilerinin olmaması, hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması.	11	15,5
5	Öğrencilerin tarih derslerine ve bu konulara ilgi duymamaları.	10	14,1
6	Öğretmenlerin konunun önemine inanmamaları ve/veya konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmamaları.	10	14,1
7	Öğrencilerin (merkezi) sınav odaklı çalışmak zorunda kalmaları.	8	11,3
8	Bu konuların amaç, davranış ve/veya kazanımların net olmaması.	5	7,0
9	Bu konularla ilgili öğrencilerin ulaşabilecekleri materyal ve güvenilir kaynak eksikliği	4	5,6
10	Öğrencilerin bu konuların önemini farkında olmamaları	4	5,6

Tablo 6'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir bölümü liselerde Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryanilerle ilgili konuların yeterli düzeyde öğretilmemesinin önündeki en büyük engel olarak tarih ders kitaplarında bu

konularla ilgili yeterli bilginin olmaması veya var olan bilgilerin karmaşık olmasını görmektedirler (% 60,6). Bu durum soru formunda bulunan öğretmenlerin tarih ders kitaplarında Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryanilerle ilgili konuları yeterli bulup bulmadıklarını tespit etmeye yönelik bir başka soruya verdikleri yanıtlarla da örtüşmektedir. Zira bu soruya verilen yanıtlar araştırmaya katılanların % 43,7'sinin ders kitaplarında yer alan Ermeni sorunu, % 46,5'nin Yunan-Pontus, % 66,2'nin ise Süryaniler ile ilgili bilgileri yetersiz bulduklarını ortaya koymaktadır.

Tarih öğretmenlerine göre Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların yeterli düzeyde öğretilmemesinin önündeki diğer engeller sırasıyla şunlardır: Müfredatın yoğun olması, buna karşılık ders saati miktarının yetersiz olması (% 31,0), ders kitaplarında bu konuların öğrencilerin ilgisini çekecek ve onların anlayabilecekleri şekilde yer verilmemiş olması (% 29,6), öğrencilerin bu konularla ilgili ön bilgilerinin/ hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması (% 15,5), öğrencilerin genelde tarih dersine, özelde ise bu konulara ilgi duymamaları (% 14,1), öğretmenlerin konunun önemine inanmamaları ve/veya konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmamaları (% 14,1), öğrencilerin (merkezi) sınav odaklı çalışmak zorunda kalmaları (%11,3), bu konuların amaç, davranış ve/veya kazanımlarının net olmaması (%7,0), bu konularla ilgili öğrencilerin ulaşabilecekleri materyal ve güvenilir kaynak eksikliği (%5,6) ve öğrencilerin bu konuların önemini farkında olmamaları (%5,6).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Lise tarih dersi öğretim programları ve ders kitaplarında yer alan Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryanilerle ilgili konuların öğretilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma sonuçları söz konusu konuların istenilen düzeyde öğretilmediğini ortaya koymaktadır. Ermeniler ile ilgili on sekiz, Yunan-Pontus ile ilgili yedi ve Süryaniler ile ilgili üç konu temel alınarak ölçülen öğretmen görüşlerinin her üç kategorideki ortalama ağırlıkları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7.

Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryanilerle İlgili Konuların Öğretilme Düzeylerine İlişkin Ortalama Ağırlık Değerleri

Konu	Hiç (%)	Biraz (%)	Genellikle (%)	Tamamen (%)
Ermeniler	2,1	20,8	47,0	30,8
Yunan-Pontus	2,0	22,1	45,9	30,0
Süryaniler	24,5	44,6	23,9	7,0

Tablo 7'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin en yüksek düzeyde öğretilmediğini düşündükleri konular Ermeni sorunu ile ilgili konular olup, bu konuların “genellikle” ve “tamamen” öğretilmediğini düşünenlerin toplam oranı % 77,8'dir. Ermeni sorunu ile ilgili konuları % 75,9'luk oran ile Yunan-Pontus ile ilgili

konular izlemektedir. En düşük düzeyde öğretildiği düşünülen Süryaniler ile ilgili konuların ise “genellikle” ve “tamamen” öğretildiğini düşünenlerin toplam oranı sadece 30,9’dur. Her üç kategorideki konuların “hiç” öğretilmediğini düşünenler ile “biraz” öğretildiğini düşünenlerin toplam oranı ise Ermeni sorunu ile ilgili konularda % 22,9’luk oranda en düşük düzeyde iken, bunu sırasıyla % 24,1 ile Yunan-Pontus, 69,1’lik oran ile Süryaniler ile ilgili konular izlemektedir.

Öğretmen yanıtlarından kategoriler bazında konuların öğretilme düzeyi ile lise tarih ders kitaplarında bu konulara ayrılan yer arasında doğrudan bir ilişki kurulduğu anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili yapılan incelemede lise tarih ders kitaplarında bu üç kategoriden en fazla yerin Ermeni sorunuyla ilgili konulara ayrıldığı, bunu Yunan-Pontus konularına ayrılan yerin takip ettiği; en az yerin ise Süryaniler ile ilgili konulara ayrıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu durum ders kitaplarında ilgili talim ve Terbiye Kurulu kararında yer alan ve dolayısıyla anket formunda yer alan konularla ilgili bilgilerin ders kitaplarında yer almadığı anlamı taşımamaktadır. Konulara ders kitaplarında ayrılan yerin az veya çok olması ilgili kurul kararında o konuyla ilgili eklenen amaç sayısı ile ilgili bir husustur. Kuşkusuz öğretim programları ve ders kitaplarında yer alma oranı ve şeklinin yanı sıra konuların kamuoyunda yarattığı etki, basın ve medyada gündeme gelme sıklığı ve şekli, dolayısıyla öğretmen ve öğrencilerin zihinlerinde konulara atfedilen önem gibi etkenlerin de bu konuların öğretilme düzeyleri üzerinde belli ölçüde etkili olduğunu kabul etmek gerekir.

Konu kategorilerinin kendi içlerindeki öğretilme düzeyleri analiz edildiğinde Ermeniler ile ilgili konulardan en yüksek düzeyde öğretildiği düşünülen konuların Ermeni sorunu ile ilgili temel konular olduğu; en az öğretildiği düşünülen konuların ise daha ziyade Ermeni sorunu ve tehcir olaylarının yoğunlaştığı dönemlerden kronolojik olarak uzak ve konuyla doğrudan ilgili görülmeyen konulardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Yunan-Pontus kategorisindeki konuların öğretilme düzeyleri değerlendirildiğinde ise Pontus sorunuyla ilgili temel konularının daha yüksek düzeyde öğretildiğinin düşünüldüğü, buna karşılık daha genel nitelikli ve güncel siyasi gelişmelerle ilgili konuların ise düşük düzeyde öğretildiğinin düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Süryaniler ile ilgili kategoride en yüksek düzeyde öğretildiği düşünülen konu Süryanilerin tarihsel kökeni, en az öğretildiği düşünülen konu ise Süryanilerin Hristiyanlık dinine girişleriyle ortaya çıkan gelişmeler konusu oluşturmaktadır.

Türkiye’de ortaöğretim kurumlarında Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryanilerle ilgili konuların öğretilmesi kuşkusuz ki tarih derslerinden ve genel eğitim sisteminden bağımsız olarak değerlendirmek pek mümkün değildir. Dolayısıyla sorunun konuya ve derse özgü nedenleri olmakla birlikte eğitim sisteminin genel sorunlarından kaynaklanan yönleri de bulunmaktadır. Nitekim eğitim sisteminin genel olarak başarı düzeyinin düşüklüğünü gerek PISA ve TİMMS gibi uluslararası ölçekli sınav sonuçları gerekse ulusal düzeyde gerçekleştirilen LGS, TYT ve AYT gibi sınav sonuçlarından anlamak mümkündür. Nitekim üç yılda bir matematik, fen

bilgisi ve okuduğunu anlama kategorilerinde yapılan PISA sınav sonuçları Türkiye'nin Fen ve Matematiğin yanı sıra öğrencilerin yazılı metinlerde verilmek istenen mesajı ve içeriğini anlama, yorumlama ve değerlendirebilme becerisini ölçen (Savran, 2004) okuduğunu anlama kategorisinde de OECD ülkelerinin oldukça gerisinde olduğunu ortaya koymaktadır (İnan &Berker, 2014).

2019 Liselere Giriş Sınavı (LGS)'de T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinden sorulan 10 soruya verilen doğru yanıt ortalaması 6,88 iken bu oran 20 soruluk Türkçe testinde 11,75, yine 20 soruluk matematik testinde 5,09 olmuştur (MEB, 2019). Benzer şekilde temel Yeterlilik Testi (TYT)'de 20 soruluk sosyal bilimler testinin doğru yanıt ortalaması 6,687 iken Alan Yeterlilik Testi (AYT)'nde Tarih 1 kategorisinde sorulan 10 soruya verilen doğru yanıt ortalaması 2,035, tarih 2 kategorisinde sorulan 11 soruya verilen doğru yanıt ortalaması ise 1,982 olmuştur (ÖSYM, 2019). Dolayısıyla yukarıda verilen örnekler hem ilköğretimden sonra ortaöğretime geçen öğrencilerin hazırlanış düzeylerinin hem de ortaöğretimden mezun olan öğrencilerin başarı düzeylerinin istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla araştırmamıza konu olan tarih dersleri kapsamında öğretilen Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların öğretilme düzeyini değerlendiren eğitim sisteminden kaynaklı bahsedilen etkileri hesaba katarken aynı zamanda tüm öğrenme süreçlerinde olduğu gibi bu konuların öğretilmesi sürecinde de öğrenen, öğrenme yöntemi, öğrenme malzemesi ve öğrenme ortamı ile ilgili pek çok değişkenin rol oynadığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Araştırmaya katılan tarih öğretmenleri Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların yeterli düzeyde öğretilmemesinin en önemli nedeni olarak ders kitaplarında yeterli bilgi bulunmamasını göstermişlerdir. Konuyla ilgili olarak ders kitapları üzerinde yapılan incelemede araştırmanın yapıldığı dönemde liselerde Ermeni sorunuyla ilgili konulara 9. ve 10. sınıf Tarih, 11. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ve 12. Sınıf Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ders kitaplarında belirli boyutlarıyla yer verildiği anlaşılmıştır. 9. sınıf Tarih ders kitabında Ermeniler ile ilgili konulara “Türklerden önce Anadolu'nun durumu” ve “Türk-Ermeni ilişkileri” başlıkları altında (Okur, Genç, Özcan, Yurtbay & Sever, 2012); 10. Sınıf Tarih ders kitabında ise “Ermeni meselesinin ortaya çıkışı” ve “Birinci Dünya Savaşı yıllarında Ermeni sorunu” olmak üzere iki ayrı başlık altında oldukça detaylı bir şekilde yer verildiği görülmüştür. Aynı dönemde okutulan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında “Milli Mücadele'nin hazırlık dönemi başlıklı ünite”de “1915 Ermeni olayları” başlığı altında Ermeni sorununun ortaya çıkışından tehcir kararının uygulanmasına kadar olan olaylarla ilgili (Komisyon, 2013: 23), Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ders kitabında “Yumuşama dönemi ve sonrası” başlıklı ünite”de yer alan “Ermeni iddiaları” başlığı altında özellikle ASALA'nın faaliyetleri hakkında bilgilere yer verilmiştir (Okur, Sever, Aydın, Kızıltan, Aksoy & Öztürk, 2014: 159).

Aynı dönemde Yunan-Pontus ile ilgili konulara 10. sınıf Tarih ve 11. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında yer verilmiştir. 10. sınıf Tarih ders kitabında “Pontus iddiaları ve gerçeği” ile “Yunanistan’ın Anadolu’da yayılmacı emelleri (Birinci Dünya Savaşı öncesi, Birinci Dünya Savaşı Yılları, Birinci Dünya Savaşı sonrası alt başlıkları halinde)” başlıkları altında Pontus faaliyetleriyle ilgili yaklaşık üç sayfalık metinde konuyla ilgili ayrıntılı sayılabilecek bilgilere yer verilmiştir (Cazgır, Genç, Çevik, Genç & Türedi, 2014). T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında ise “Pontus meselesi” başlığı altında “Pontus cemiyetinin 1904 yılında kurulmasından başlayarak bunların Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasındaki faaliyetleri, amaçları, Yunanistan’ın Paris Barış Konferansı’nda Türkiye’nin Doğu Karadeniz Bölgesinde bir Pontus devleti kurulması için sarf ettiği çabalar, TBMM Hükümeti’nin Pontus çetelerine karşı aldığı önlemler, Lozan Barış Antlaşması ve Mübadele, Yunanistan’ın Doğu Karadeniz’de soykırım iddiaları ve BM Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme’de yer alan soykırım tanımına yer verilmiştir (Komisyon, 2013, s. 29-30).

Araştırma verilerinin toplandığı dönemde lise tarih öğretiminde Süryaniler ile ilgili bilgilere 10. sınıf tarih ders kitabında “Osmanlı Devletinde Süryanilerin durumu” başlığı altında yer verilmiştir. Bu başlık altında Süryanilerin tarihsel kökeni, din ve inançları, Bizans, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerindeki durumları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sürecindeki durumları ile günümüzde Türkiye’de Süryanilerin durumları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir (Cazgır vd., 2014, s. 67-68; Turan, 2019). .

Ders kitaplarında yer alan bilgilerin yeterli olup olmadığı ile ilgili olarak; Metin (2015) araştırmasında özellikle 10. sınıf tarih ders kitabının Ermeni sorunu ile ilgili o zaman kadarki en geniş kapsamlı bilgileri kapsadığını belirtirken, Tonga (2015) bu ders kitabında Ermeni sorunu ile ilgili olarak yer alan bilgileri yeterli bulmakta, ancak bu konuyla ilgili yoğun bilginin bir yıla (10. sınıf) yığılmasının mahsuruna dikkat çekmiştir. Turan (2015) de araştırmasında ders kitaplarında genel olarak Ermeni sorunu ve tehcir ile ilgili yer verilen konuları miktar olarak yeterli bulmuş ancak bu konuların araştırmanın yapıldığı dönemde öğretim yılının son haftalarına denk gelmesinin bu konuların öğretilmesini olumsuz etkileyebileceğinin altını çizmiştir.

Ders kitaplarında Yunan-Pontus konularıyla ilgili nadir çalışmalardan biri olan ve Demircioğlu ve Demircioğlu (2019) tarafından gerçekleştirilen ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarının Pontus sorunu boyutuyla incelendiği çalışmada bu ders kitabında Pontus sorunuyla ilgili olarak yer alan bilgiler genel olarak yeterli bulunmuştur.

Ders kitaplarının incelenmesi sonucunda Süryaniler ile ilgili 10. sınıf Tarih ders kitabında yer alan bilgilerin de en azından soru formunda yer alan üç konuyu kapsadığı anlaşılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ileri sürdükleri öğrencilerin bu konularla ilgili ön bilgilerinin/ hazır bulunuşluk düzeylerinin düşük olduğu gerekçesi yukarıda ifade edilen eğitim sisteminin genel sorunları ile birlikte değerlendirildiğinde gerek bu konuların, gerekse diğer dersler ve genel okul başarısı üzerinde önemli etki yarattığını kabul etmek gerekir. Nitekim konuyla ilgili yapılan kimi araştırmalarda da bu duruma dikkat çekilmiştir. Örneğin Metin (2007), çalışmasında lise öğrencilerinin özellikle Ermeni sorunuyla ilgili kavram bilgilerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Güven (2016) çalışmasında ilköğretim düzeyinde Türk-Ermeni ilişkileriyle ilgili konulara sadece sekizinci sınıfta T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında yer verildiğini belirterek bu konuların daha da genişletilebileceğine dikkat çekmiştir. Tonga (2015), ortaokul Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında yer alan Ermeni sorunuyla ilgili bilgileri yeterli görmemektedir. Kop (2017) ise ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğunun Ermeni sorununun temeli olarak algılanan Sevk ve İskân Kanunu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. İlköğretimde tespit edilen ders ile ilgili bu eksiklik ve aksaklıkların öğrencilerin ortaöğretime hazırbulunuşluk düzeylerini olumsuz etkilediği bir gerçektir.

Öğretmen eğitim sisteminin en önemli unsuru olup, öğretim sürecinin planlanmasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla araştırmaya katılan öğretmenlerin konuların öğretilmesinde engel olarak gördükleri öğrencilerin tarih dersine ve bahsedilen konulara ilgi duymamaları, bu konuların amaç, davranış ve/veya kazanımlarının net olmaması, bu konularla ilgili öğrencilerin ulaşabilecekleri materyal ve güvenilir kaynak eksikliği ve öğrencilerin bu konuların farkında olmamaları gibi olumsuzluklar öğretmenlerin yetkinliklerini devreye sokmasıyla önemli ölçüde ortadan kaldırılabilecek veya etkileri azaltılabilecek etkenlerdir. Dolayısıyla tarih öğretmenlerinin gerek giderek uluslararası alanda daha büyük sorun haline alacağı anlaşılan söz konusu konularla ilgili farkındalıklarını artırmak, gerekse genel yeterlilikle ilgili olarak çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması ve özellikle tartışmalı ve hassa konuların öğretilmesiyle ilgili bilgi ve becerilerini güncellemeye yönelik periyodik hizmet içi eğitimlere tâbi tutulmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.

2002 yılında Talim ve Terbiye Kurulu'nun aldığı kararların titiz bir çalışmanın ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Belirli güncellemelerle ve konuyla ilgili yapılan araştırma sonuçlarını da dikkate alarak bu konulara ders kitaplarında yer verilmesinin sürdürülmesinin de yararlı olacağı düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması ve Etik Bildirimi

Yazarlar tüm etik kurallara uyduklarını bildirmiştir.

Kaynakça

Akdağ, M. (2014). *Türkiye'nin iktisadi ve içtimai tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Akgündüz, A., Öztürk, S., & Kara, R. (2008). *Sorularla Ermeni meselesi*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı (OSAV) Yayınları.
- Anzerlioğlu, Y. (2009, 3 Şubat). Seyfo mu?, Beyth Nahrin terör örgütü mü? *Türk Ocakları Genel Merkezi*. Erişim adresi: <https://www.turkocaklari.org.tr/yazar/yonca-anzerlioglu/seyfo-mu-beyth-nahrin-teror-orgutu-mu-1888>
- Atnur, İ. E. (1994). Osmanlı hükümetleri ve tehcir edilen Rum ve Ermenilerin yeniden iskân meselesi. *Atatürk Yolu*, 7(14), 121-139.
- Ayanoğlu, B. (2011). *Türk Yunan tarih ders kitaplarında karşılaştırmalı öteki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baki A., & Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.
- BOAGM. (1994). *Osmanlı belgelerinde Ermeniler*. Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Cazgır, V., Genç, İ., Çevik, M., Genç, C., & Türedi, Ş. (2014). *Tarih 10*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.
- Cin, T. (2006). Yunanistan'ın Pontus soykırım iddiaları ve Türkiye. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 27-89.
- Çapa, M. (1993). *Pontus Meselesi Trabzon ve Giresun'da milli mücadele*. Ankara: TKAE Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H., & Demircioğlu, E. (2019). Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında Pontus meselesi ve Türk-Yunan nüfus mübadelesi'nin temsili. İ.H.Demircioğlu, R. Çiçek ve M. Okur (Ed.), *Karadeniz'de isyan mübadele ve propaganda* (s. 453-472) içinde. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Deveci Bozkuş Y. (2019). Türk tarih ders kitaplarında Ermeniler: Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar. Erişim adresi: <http://turksandarmenians.marmara.edu.tr/tr/turk-tarih-ders-kitaplarinda-ermeniler-osmanli-imparatorlugundan-gunumuze/>
- Dilek G., & Filippidou, E. (2016). Turkey and Greece: Reconstructing a shared past. R. Guyver (Ed.), *Teaching history and the changing nation state, transnational and intranational perspectives* (s. 75-91) içinde. London: Bloomsbury Academic Publishing.
- Dixon, J. M. (2010). Education and national narratives: Changing representations of the Armenian genocide in history textbooks in Turkey. [Özel sayı], *The International Journal for Education Law and Policy*. 103–126.
- Doğanay, R. (2001). *Milli Mücadele'de Karadeniz (1919-1922)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

- Güven, C. (2016). Ortaokul Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi ders ve çalışma kitaplarında Türk-Ermeni ilişkileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi (OPUS)*, 6(11), 563-582.
- İnan, C., & Berker, E. (2014). Pisa sınavlarında Türkiye'nin performansı ve öğretmen eğitiminde çözüm önerileri. *Turkish Studies*, 9(5), 1097-1118.
- İskender Kılıç, P. (2011). Samsun ve çevresinde Pontus çetelerinin faaliyetleri ve hükümetin uygulamaları. *Turkish Studies*, 6(2), 485-502.
- Kayam, H. C. (1993). Lozan Barış Antlaşması'na göre Türk-Yunan nüfus mübadelesi ve konunun TBMM'de görüşülmesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9(27), 581-608.
- Kılıç, F., & Tarhan, M. (2015). Tarih öğretmen adaylarının Ermeni meselesi ile ilgili önem algıları, bilgi ve bilinç düzeyleri. [Özel sayı], *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 134-150.
- Komasyon. (2013). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.
- Kop, Y. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Ermeni sorunu ile ilgili görüşleri ve bilgi düzeyleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma: İstanbul ve Kars örnekleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kop, Y. (2017). *Gelecek neslin gözüyle 1915 Ermeni olayları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- MEB. (2002a). Ermeni sorunu ile ilgili konuların ilköğretim 5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alması hakkında karar. *MEB Tebliğler Dergisi*, 2538, 545-555.
- MEB. (2002b). Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili konuların ortaöğretim Tarih 1, Tarih 2 ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarında yer alması hakkında MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 14.06.2002 Tarih ve 272 sayılı kararı. *MEB Tebliğler Dergisi*, 2538, 530-544.
- MEB. (2019). *2019 ortaöğretim kurumlarına ilişkin merkezi sınav, alt testlere göre doğru cevap sayısına ilişkin istatistikler*. Erişim adresi: https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_06/24094730_2019_Ortaogretim_Kurumlarına_Iliskin_Merkezi_Sinav.pdf
- Metin, E. (2007). Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde Ermeni meselesinin öğretimi (Mevcut ders kitapları, öğretmen ve öğrenci görüşleri ve çağdaş yayınlar ışığında yeni bir ünite tasarımı) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Metin, E. (2015). *Tarih ders kitaplarında Ermeniler: Cumhuriyetten günümüze*. Ankara: TEPAV Yayınları.
- Nahmiyaz, M. (2018). Turkey: Greeks and Armenians in history textbooks (1930–2010). E. Podeh ve S. Alayan (Ed.), *Multiple alterities views of others in textbooks of the middle east* (s. 333-353) içinde. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Okur, Y., Genç, İ., Özcan, T., Yurtbay, M., & Sever, A. (2012). *Ortaöğretim tarih 9*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.
- Okur, Y., Sever, A., Aydın, E. Kızıltan, H., Aksoy, M., & Öztürk, M. (2014). *Ortaöğretim çağdaş Türk ve dünya tarihi 12*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.
- ÖSYM. (2019). *2019-YKS testlerinin ortalama ve standart sapmaları*. Erişim adresi: <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2019/YKS/sayisabilgiler18072019.pdf>
- Özsüer, E. (2015). Tarihin “öteki” yüzü: Türkiye ve Yunanistan örneğinde tarihi yeniden algılamak. *Turkish History Education Journal*, 4(2), 165-201.
- Pehlivanlı, H. (1994). Tarih Perspektif içerisinde Pontus olayı: Yakın tarihimize ve günümüze etkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29, 357-377.
- Safran, M., & Ata, B. (1996). Barışçı tarih öğretimi üzerine çalışmalar: Türkiye’de Yunanlılara ilişkin öğrenci görüşleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1-17.
- Sakin, S., & Kapçı, Z. (2013). İngiltere, Nasturiler ve iç toprak projesi (1919-1922). *International Journal of History Studies*, 5(5), 207-224.
- Sarı, G. (2011). *Geçmişten günümüze Süryaniler ve Süryanilerin Türkiye’ye etkileri: İdil örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sarınay, Y. (1999). *Pontus meselesi ve Yunanistan’ın politikası*. Ankara: ATAM Yayınları.
- Savran, N. Z. (2004). Pisa projesinin Türk eğitim sistemi açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 397-414.
- Soysal, İ. (1989). *Tarihçeler ve açıklamaları ile birlikte Türkiye’nin siyasal antlaşmaları, I. Cilt (1920-1945)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2016). *Sosyal bilimlerde ölçme aracı hazırlama*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tonga, D. (2015). Ermeni tehcirinin 100. senesinde öğretim programlarında Ermeni meselesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 871-907.
- Turan, R. (2015). Türkiye’de lise tarih öğretiminde Ermeni sorunu ve tehcir (1950-2015). *Turkish Studies*, 10/11, 1471-1500.

- Turan, R. (2018). İlköğretimde Ermeni sorunu ile ilgili konuların öğretilme düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri. O. Kubilay Gül ve Z. Sakhi (Ed.), *II. Uluslararası Dede Korkut Türk Kültürü, Tarihi ve Edebiyatı Sempozyumu* (s. 30-43) içinde. Ankara: İksad Yayınevi.
- Turan, R. (2019). Türkiye’de lise tarih ders kitaplarında Süryaniler. S. Kasımı, ve D. Abdazımova (Ed.), *1 Mayıs uluslararası sosyal politikalar ve bilimsel araştırmalar kongresi* (s. 503-515) içinde. Ankara: İksad Yayınevi.
- Ulusoy, K. (2014). Fen-edebiyat fakültesi tarih bölümünden mezun formasyon öğrencilerinin bakış açısından Ermeni meselesi. *Yeni Türkiye*, 60, 1-25.
- Yaratan, H. (2017). *Sosyal bilimler için temel İstatistik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2015). Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde Nasturi ayaklanmaları. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 21, 107-129.

Extended Abstract

In this study, a mixed research pattern consisting of quantitative and qualitative methods was used to examine the views of high school history teachers on the level of teaching of Armenian, Greek-Pontus and Syriac subjects. In the study, the level of teaching of Armenian, Greek-Pontus and Syriac subjects in high schools and the factors affecting this situation were tried to be defined according to teacher opinions.

The study group consisted of 71 history teachers working in high schools located in the central and districts of Aksaray province in the 2017-2018 academic year. In the 2017-2018 academic year, 112 history teachers working in high schools located in the central and districts of Aksaray constitute the universe of the research and 71 history teachers selected through random sampling constitute the sample of the research.

In the study, question forms prepared by the researcher based on Armenian, Greek-Pontus and Syriac subjects decided to be included in high school History and History of Turkish Revolution and Kemalism courses in 2002 by the Turkish Ministry of Education and Training Board and aimed to measure the views of history teachers on the level of teaching of these subjects at four levels were used. The question form also includes open-ended questions aimed at identifying the views and suggestions of history teachers on the subject.

When the views of the history teachers on the level of teaching of the subjects related to the Armenians, consisting of 18 articles in the question form and decided to be included in the scope of history courses, it is observed that the subjects considered to be taught at the highest level are: “the reason for the decision of relocation”, “the principles of relocation”, “invalidity of the Armenian claims”, “the Armenian issue which was uncovered at the end of the Ottoman-Russian war of 1877-1878”. Teachers' views according to the topics that are taught at the lowest

level in this category include: “during the invasion of the Turks in Anatolia (1015-1071) the situation of the Armenians,” “the situation of the Armenians in the management of the Seljuks of Anatolia,” “according to the Lausanne Treaty, Armenians in Turkey, their status” and The situation of non-Muslims in the Ottoman Empire between 1839-1856 " in the related topics.

When the teacher's views on the level of teaching of Greek-Pontus subjects are examined in the question form, it is understood that the subjects thought to be taught at the highest level are: “the expansionist ambitions of Greece towards Anatolia and the Megali Idea Policy,” “the developments related to the emergence of the Pontus claims”, "the activities of the realization of the Pontus claims during the First World War.”, "the activities of realizing the Pontus claims after the Armistice of Mondros". The subjects considered to be taught at the lowest level of Greek-Pontus are listed as follows: "the developments related to the politicization of the Pontus claims", "the activities of Greece to realize the present-day Pontus claims" and "the activities of Pontus claims during the war of Independence”

It is thought that the subjects related to Syriacs are taught at a very low level in general by history teachers, however, the subject taught at the highest level in this category is “the historical origin of Syriacs”, respectively “7. Century 20. the social, economic and cultural conditions of Syriacs up to the century.” and "the developments that emerged with the introduction of Syriac to the religion of Christianity" are understood to follow the topics.

From the answers of the history teachers who participated in the research, it is understood that the subjects taught at the highest level in the high school history classes were the subjects of Armenians, Greek-Pontus and Syriac subjects, followed by the subjects of Greek-Pontus. The level of teaching of Syriac subjects remains very low compared to the other two categories. This situation parallels the place allocated to these topics in textbooks. Because history textbooks have given the most place on the topics related to Armenians, this is followed by the topics related to Greek-Pontus and Syriac respectively.

In order of precedence, history teachers have stated the reasons why the subjects in question could not be taught at a higher level: “There is not enough information about these subjects in textbooks or the information contained in them is not clear enough and understandable.”, "the curriculum is over-intensive, whereas the weekly course hours are insufficient”, “the textbooks do not address these issues in a way that students can be interested in and understand.”, "students' lack of adequate prior knowledge on these topics, low levels of reading." and "students' lack of interest in history classes and those subjects.”

When history is taught in the period when the research carried out textbooks examine issues related to Armenians in the cited period History 9th grade, History 10th grade, Republic of Turkey Revolution History and Kemalism and

Contemporary Turkish and World History textbooks in different sizes and with different proportions ; issues related to Greek-Pontus History in 10th grade and Republic of Turkey Revoltion History and Kemalism; It is understood that the subjects related to the Assyrians are included in the textbook History 10th grade.

The subjects and information on Armenian, Greek-Pontus and Syriac subjects in the textbooks are generally in line with the decision of the Education and Training Board of the Ministry of National Education in 2002 and are in line with the subjects mentioned in the question form. Despite this, it is thought that there are two aspects of the Turkish education system which are related to the general problems of the Turkish education system and the problems of the history education system. It is thought that the systematic and periodic trainings that will improve teaching skills and enable history teachers to use methods, techniques, in-class and out-of-school learning environments more effectively in order to make history lessons and subjects of interest to students can contribute to the solution of the problem.